

ERBİLLİ MUHAMMED ESAD

(bk. ESAD ERBİLİ).

ERCİŞLİ EMRAH

XVII. yüzyıl saz şairi ve bir halk hikâyesi kahramanı.

Emrah'ın doğum ve ölüm tarihleri bilinmediği gibi doğum yeri de tam olarak tesbit edilememiştir. Yakın zamana kadar XIX. yüzyılda yaşamış olan Erzurumlu Emrah ile (ö. 1860 [?]) karıştırılan bu saz şairi, ancak her iki Emrah'ın kendilerine has özelliklerinin ortaya konulmasıyla büyük ölçüde gün ışığına çıkarılmıştır. Emrah'ın hayatıyla ilgili belgelerin sayısı son derece azdır. Hakkında esas olarak doğrudan doğruya kendi şiirlerinden çıkarılan bilgi ile hayatı etrafında şifahî rivayetlere dayanarak gelişmiş halk hikâyesinden faydalanılabilmektedir.

Ercişli'yi tanıyabilmek için, uzun süre şiirlerinin pek çoğunun mal edildiği Erzurumlu Emrah ile arasındaki önemli birkaç farka dikkat etmek gerekir. Bunlar kısaca şu şekilde gösterilebilir: Gelenek Ercişli'nin bâde içtiğini kabul ederken (bk. AŞIK) Erzurumlu için böyle bir husus söz konusu edilmemiştir. Ercişli'nin okur yazarlığı hakkında bilgi olmamakla beraber şiirlerinin dilinden hareketle fazla bir eğitim görmediği söylenebilir; Erzurumlu Emrah ise devrinin medreselerine devam etmiş ve şiirlerinde âşık şiiri için fazla lügatlı sayılabilecek bir dil kullanmıştır. Ercişli Emrah'ın sadece hece vezniyle şiirler söylemesine karşılık Erzurumlu Emrah aruzla yazmış türlerle de bol örnekler vermiştir. Daha da önemlisi Ercişli'nin şiirlerinde aşk ve sevgi konusu önde gelir; Erzurumlu'da ise bu konu oldukça az yer tutup dinî ve tasavvufî konuların çok daha öne çıktığı görülmür.

1927 yılına kadar hakkındaki bütün bilgiler Erzurumlu Emrah'a mal edilmiş, ancak bu tarihte Ziyaeddin Fahri'nin (Fındıkoğlu) bir tesbiti ikinci bir Emrah'ın varlığını gündeme getirmiştir. Uzun yıllar tartışma konusu olan bu iki Emrah'ın birbirinden kesin çizgilerle ayrılması Ali Saracoğlu, Hikmet Dizdaroğlu, Saim Sakaçoğlu, Muhan Bâli, Fahrettin Kırzioğlu ve Cahit Öztelli gibi araştırmacıların çetli yayınlarıyla mümkün olabilmıştır.

Bazı araştırmacılar için onun yaşayıp yaşamadığı bile şüphelidir; kendisini sa-

dece bir hikâye kahramanı olarak kabul edenler de vardır. Ancak eldeki bilgiler Emrah'ın gerçekten yaşadığı görüşüne kesinlik kazandırmıştır. Ali Saracoğlu, XVIII. yüzyıldan kalma bir belgeye dayanarak onun bağlı bulunduğu topluluğu bile ortaya koymaya muvaffak olmuştur. Buna göre Emrah, "Erciş karyesinde yetişmiş, yâr ile bağı yaralı Karakoyunlu âşıklardandır." Fâiz Demiroğlu da aynı görüşlere katılır. Ayrıca 1984 yılında yapılan bir kazıda ona ait olduğu kabul edilen bir mezarda üzerinde "Emrah" adının da yer aldığı bir taşın bulunması, onun gerçekten yaşamış olduğunun en önemli delili olarak gösterilmektedir.

Emrah'ı tanıtan kaynakların başında gelen Emrah ile Selvihan Hikâyesi'nin değişik bölgelerde derlenen varyantları Emrah ve babası hakkında farklı bilgiler vermektedir. Bunlarda adı geçen babası Âşık Ahmed'in nereli olduğu bilinmemektedir. Bazı anlatıcılar onun vatani olarak Tiflis, Gence, Ahlat, Erciş gibi merkezleri sayarlarsa da bazıları onun Erciş'e yerleştiğini nakletmektedir. Hikâyedeki bir kısım olaylardan hareketle Emrah'ın XVI. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş olabileceği ileri sürülmekteyse de ölümüyle ilgili olarak herhangi bir tarih verilememektedir. Hikâyede adı "Emrah" şeklinde yer alan şairin isminin ne olduğu da bilinmemektedir. Şiirlerinde ve hayatı etrafındaki hikâyede görülen bu adın yanında başka bir adının olması kuvvetle muhtemeldir.

Kesin tesbiti yapılamayan şiirlerinin çoğunluğunu koşma ve semâi teşkil eder; az sayıda olmakla beraber destanları da vardır. Bütün şiirleri sade bir dille söylenmiştir. Ercişli'nin şiirlerinin söz kadrosunda daha çok bölge ağızıyla ilgili ke-

limeler yer almaktadır. Ercişli'ye ait şiirlerin onun gibi sade bir dil kullanan diğer âşıkların şiirleriyle karışmasını tabii karşılamak gerekir. Kerem Dede ve Karacaoğlan bunlardan ikisidir. Erzurumlu Emrah'a mal edilen şiirleri de ayrı bir yekün tutar. Aruz vezniyle yazılmış şiiri bulunmayan Ercişli Emrah'ın bütün şiirleri sanat gösterme endişesinden ve anlaşılmayacak taraflar taşımaktan uzaktır. İmajları halkın kullandığı benzetmelere dayanır. Emrah sınırlı bir kelime dağarcığı ile çok şey söylemeyi başarmış, Anadolu insanının ruhundan kopan temiz duyguları ifade edebilmiştir. Şiirlerinin pek çoğunda maddî aşkı dile getirir.

Onun yaşadığı aşk macerası etrafında meydana gelen Emrah ile Selvihan Hikâyesi Türk halk hikâyeleri içinde en sevilenlerin başında yer alır. Pek çok şiirle süslenen ve sağlam bir yapısı olan bu yaygın halk hikâyesi üzerinde Muhan Bâli tarafından bir çalışma yapılmış, Ercişli Emrah'ın hayatı ve şiirleri üzerinde de Saim Sakaçoğlu etrafı bir inceleme yapılmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

- Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], *Erzurum Şairleri*, İstanbul 1927, s. 71; Muhan Bâli, *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi: Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemli*, Ankara 1973; Cahit Öztelli, "Erzurumlu Emrah'a Mal Edilen Şiirler", *Folklor Araştırmaları Kurumu Yıllığı*, Ankara 1975, s. 44-76; a.m.f., "Ercişli Emrah Üzerine Çalışmalar", *TFAr.* (1977), s. 161-190; Ali Saracoğlu, "Türk Halk Şiirinde Ercişli Emrah Gerçeği ve Emrah ile Selvihan Hikâyesi", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi (Bildiriler)*, Ankara 1976, II, 295-319; a.m.f., "Bir Eser ve Bir Şahsiyet: Ercişli Emrah Meselesi", *Vakit*, sy. 10.391, İstanbul 14 Eylül 1946; Saim Sakaçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1987; a.m.f., "Türk Saz Şiiri", *TDL*, sy. 445-450 (1989), s. 143-145, 205; Fâiz Demiroğlu, "Ercişli Emrah", *Köy Postası*, sy. 3, İstanbul 1953, s. 15-40; Fahrettin Kırzioğlu, "H. 1230-1255 Yazması Bir Erzurum Cöngündeki Atasözleri ve Halk Şairleri", *TFA*, XII/238 (1969), s. 5285-5287; Hikmet Dizdaroğlu, "İki Adaş Saz Şairi: Ercişli Emrah-Erzurumlu Emrah", *TF*, sy. 11 (1980), s. 3-5; sy. 12 (1980), s. 3-5; Hayrettin İvgin, "Ercişli Emrah'ın Şâhidesi (Hece Taşı) Bulundu", *TFAr.* (1985), II, 83-91.

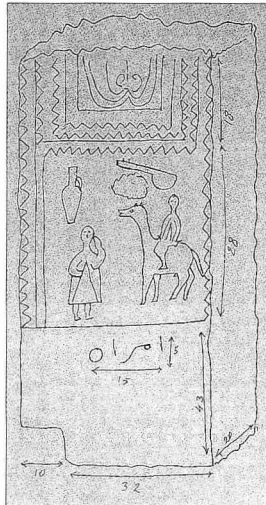
SAİM SAKAOĞLU

ERCÜMEND EKREM TALU

(1888-1956)

**Mizah yazarı,
romancı ve gazeteci.**

İstanbul'da İstinye'de doğdu. Tanzi-mat'tan sonraki Türk edebiyatının tanınmış simalarından Recâizâde Mahmud Ekrem'in oğludur. Galata Sarayı Mekteb-i

Ercişli Emrah'ın Erciş'te ortaya çıkarılan mezar taşının çizimi (TFAr. II, 90)

Sultânisi'nde ve Fransız mektebinde okudu. Bir müddet Dârülfünun Hukuk şubesine devam ettikten sonra tahsilini Paris Siyasî İlimler Mektebi'nde sürdürdü. Dönüşünde devlet memuriyetine girdi (1905). Ertesi yıl Düyûn-ı Umûmiyye'de mütercimliğe geçti. 1908'de bu görevden ayrılarak Meclis-i A'yân mütercimliğine, 1913'te Dîvân-ı Hümâyûn Teşrifat Dairesi memurluğuna tayin edildi. 1916 yılında buradan da ayrılarak bir yıl kadar açıktaki kaldı. 1919'da çok kısa sürelerle Hariciye Nezâreti matbuat müdürlüğü (23 Mart — 26 Ağustos 1919), Edirne vilâyeti mektupçuluğu ve Hariciye Nezâreti müsteşar muavinliği yaptı. 1920'de Beyoğlu Belediyesi'nde, 16 Mart 1920'de İstanbul işgal edildiğinde işgal ordusunun kurduğu sansür heyetinde hükümet temsilcisi olarak çalıştı.

Cumhuriyet döneminde 1923 yılında tekrar Hariciye Nezâreti matbuat ve istihbarat müdürlüğüne (16 Aralık 1923 — 12 Mart 1924), 1924'te cumhurbaşkanlığı umumi kâtipliğine tayin edildi. Bir yıl sonra İstanbul Yüksek Muallim Mektebi Fransızca öğretmenliğine nakledildi. 1927'de üçüncü defa matbuat umum müdürlüğüne getirildi (26 Eylül 1927 — 31 Mayıs 1931). Bu kurumun lağvı üzerine Varşova büyükelçiliği müsteşarlığına gönderildi. 1933'te bu görevden affedilince bir süre açıktaki kaldı. 1936'da Ankara Siyasal Bilgiler Okulu'na Fransızca öğretmeni oldu. 1937-1943 yılları arasında Ankara Hukuk Fakültesi, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Polis Koleji'nde Fransızca öğretmenliği yaptı. Bundan sonra İstanbul'a nakledilerek öğretim hayatını 1943'ten 1950'ye kadar Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmeni olarak sürdürdü. 1950'de kendi isteğiyle buradan emekli oldu. Mükemmel denecek derecede Fransızca, İngilizce ve Rumca bilen Ercümen Ekrem, hayatının son yıllarında İstanbul Şehir Tiyatrosu Edebî He-

yeti'nde ve Sular İdaresi Meclisi'nde üyelik yaptı. Bir süre yazılarından elde ettiği gelirle geçimini sürdürdü. 16 Aralık 1956'da öldü. Kabri Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'ndadır.

Cumhuriyet devri Türk mizah edebiyatının en büyük kalemlerinden ve halka mal olmuş yazarlarından biri olan Ercümen Ekrem yazı hayatına 1904'te *Çocuklara Mahsus Gazete*'de başladı. Bir süre Beyoğlu'nda çıkan yabancı gazetelere Fransızca bazı makaleler yazdı. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Türkçe gazete ve dergilerde yazıları devamlı olarak çıkmaya başladı. Özellikle *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde "Ebûmuvakkar" imzasıyla yazdığı siyasî, edebî ve sosyal muhtevalı yazılarıyla dikkati çekti. Fakat onun asıl gazeteciliği, Meclis-i A'yân mütercimliği yaptığı yıllarda Ahmed Râsim'in daveti üzerine girdiği *İkdam*'da başlar (1910). Burada gazeteciliğin bütün inceliklerini öğrenen Ercümen Ekrem daha sonra başka birçok gazete, mecmua ve mizah dergisinde hikâye ve roman tefrikaları neşretmiş, imzalı imzasız sayısız yazılar yayımlamıştır. Mütareke devrinde Aka Gündüz'le birlikte *Alay* adlı mizahî bir gazete (1920), ayrıca tek başına çocuklar için *Lâne* isimli bir dergi çıkarmıştır.

Zeki, esprili, realist bir gözlemci şahsiyete sahip olan Ercümen Ekrem, mizah alanında ilk şöhretini 1920'de *İleri* gazetesinde yayımladığı ve Evliya Çelebi'nin üslûbunu taklit ederek yazdığı fıkralarla sağladı (*Evlîyâ-yı Cedîd*, 1336). Devrin İstanbul'unu mizahî bir dille anlatan bu yazılar büyük bir ilgi gördüğünden beş yıl sonra bunların devamını kalemle aldı (*Zeyl-i Evliyâ-yı Cedîd*, 1925). Muhayyilesinde yarattığı Azerbaycan'dan gelme aşırı mübalağacı bir İranlı'yı şivesini taklit ederek canlandıran Meşhedî Câfer ile onun yol arkadaşı Torik Necmi adlı oldukça safdil bir İstanbul küllanbeyinin maceralarını anlatan roman ve hikâyeleri çok tutunduğu gibi yazarın şöhretini daha da arttırdı.

Ercümen Ekrem'in mizah alanında en yoğun çalışmaları 1922-1928 yılları arasında olmuştur. Bu dönemde birçok makaleden başka dokuz roman ve dört hikâye kitabı meydana getirmiştir. Gerek bu romanlarında gerekse 1945'e kadar yazdığı diğer altı romanında, üstün mizah değerleri yanında orta sınıf ve fakir halk tabakalarından seçtiği ilgi çekici ve sevimli tiplerin yaşayış özelliklerini çok güçlü ve canlı bir realizmle an-

latmış ve Türk okuyucusu arasında büyük ölçüde bu yıllarda okunmuştur. Eserleri zamanının belli sosyal kesimlerinin yaşayışına ait malzemelerle doludur. Ercümen Ekrem, Hüseyin Rahmi ve Ahmed Râsim'den sonra sosyal araştırmalar bakımından ihmal edilemeyecek bir yazardır. *Asriler*, *Sâbir Efendi'nin Gelini*, *Kan ve İman*, *Kopuk* gibi romanlarında Batılılaşma'nın yanlış anlaşılması, kadınların okutulmaması, bürokrasi komiklikleri gibi meseleler kuvvetle akis bulur. Eserlerinde eski İstanbul hayatını da canlandıran Ercümen Ekrem asil yaygın şöhretini mizahî romanlarıyla yapmıştır.

Ercümen Ekrem'in yazı hayatı ölünceye kadar birçok gazete ve dergilerde çıkan fıkra, hikâye ve çeşitli makalelerle yarım asrı aşkın bir süre devam etmiştir. Bulunduğu resmi görevler dolayısıyla çeşitli siyasî olaylara tanık olan yazar, Münif Fehim tarafından resimlendirilen *Dünden Hatıralar* adlı eserinde çok iyi tanıdığı eski İstanbul hayatını anlatır.

Eserleri. Tefrikaları dışında kitap halindeki eserlerinin sayısı otuzu bulmaktadır. *Roman. Asriler* (İstanbul 1922, 1927); *Gün Batarken* (İstanbul 1336, 4. bs., Ankara 1990); *Kopuk* (İstanbul 1922, 1926; Almanca'ya da çevrilmiştir); *Sâbir Efendi'nin Gelini* (İstanbul 1921, 1922, 1939); *Şevketmeâb* (İstanbul 1925); *Kan ve İman* (İstanbul 1341, 2. bs., Ankara 1988); *Kundakçı* (İstanbul 1925); *Meşhedî ile Devr-i Âlem* (İstanbul 1927, 3. bs., İstanbul 1974); *Gemi Arslanı* (İstanbul 1928); *Meşhedî Ankara'da* (1933); *Meşhedî Polis Hafiyesi* (İstanbul 1931); *Meşhedî Aslan Peşinde* (İstanbul 1934, 1944); *Kodaman* (İstanbul 1934); *Papeloğlu* (İstanbul 1938); *Beyaz Şemsiyeli* (İstanbul 1939); *Bu Gönül Böyle Sevdî* (İstanbul 1941); *Çömlekoğlu ve Ailesi* (Ankara 1945). *Hikâye. Teravihten Sahura* (İstanbul 1341); *Sevgiliye Masallar* (İstanbul 1341); *Kız Ali* (1926); *Meşhedî'nin Hikâyeleri* (İstanbul 1926, 1928, 1955); *Gün Doğmayınca* (İstanbul 1927); *Güldüren Kitap* (İstanbul 1927). *Komedi. Erenler* (İstanbul 1926, üç perde). *Hâtıra. Dünden Hatıralar* (İstanbul 1943). *Tercümeleri. Cüceler ve Devler Memleketinde Gulliver'in Seyahatleri* (Swift'ten, İstanbul 1935, 1946); *Korku* (S. Zweig'tan, İstanbul 1944).

Ercümen Ekrem'in bunların dışında henüz kitap halinde yayımlanmamış imzalı, imzasız veya Çekirge, Aşık, Torik

Ercümen
Ekrem
Talu

Necmi, Cin Ahmed gibi çeşitli takma adlarla fıkra, sohbet, makale, hâtırât, mizahî şiir vb. türünden çeşitli yayın organlarında çıkan yazıları büyük bir yerüne ulaşmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Habîb [Sevük]. *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1340, s. 678; a.mlf., *Tanzimattan Beri Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1941, I, 382; Gövsa, *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1933-37, II, 418; a.mlf., *Türk Meşhurları*, s. 375; Murad Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, İstanbul 1940, IV, 8; Server İskit, *Türkiyede Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Ankara 1943, s. 181-182; Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem*, İstanbul 1957; a.mlf., *Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1970, s. 354-356; Yusuf Ziya Ortaç, *Bir Varmış, Bir Yokmuş: Portreler*, İstanbul 1960, s. 145-149; Aziz Nesin, *Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı*, İstanbul 1973, s. 222-230; Mehmed Semih, *Türk Mizah Hikâyeleri Antolojisi*, Ankara 1982, s. 38-46; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1985, s. 311-312; Cevdet Kudret Solok, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İstanbul 1987, II, 220-237; Banarlı, *RTEİT*, II, 1244; *Büyük Türk Klâsikleri*, XII, 148-165; Rahim Tarım, *Ercüment Ekrem Talu'nun Romanlarında Millî Mücadele* (yüksek lisans tezi, 1986), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, nr. 75; a.mlf., "Ercüment Ekrem Talu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *MÜTAD*, VI (1991), s. 245-309; Hakkı Süha [Gezgin], "Edebî Portreler: Ercüment Ekrem", *YM*, sy. 51 (1940), s. 5; M. Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım; Ercüment Ekrem Talu", *Yedigün*, sy. 431, İstanbul 1941, s. 15, 18; Abdülhak Şinasi Hisar, "Ercüment Ekrem Talu'ya Dair Hâtıralar", *TY*, sy. 264 (1957), s. 548-550; Sami N. Özerdim, "Ercüment Ekrem Talu", *Yeni Yayınlar Dergisi*, II/3, İstanbul 1957, s. 73-77; [Kenan Akyüz], "Talu, Ercüment Ekrem", *TA*, XXX, 373; *Yeni Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, X, 3942-3943.

ATILLÂ ÇETİN

ERDEB

(bk. İRDEB).

ERDEBİL

(أردبیل)

İran'da Doğu Azerbaycan idarî bölgesinde il ve bu ilin merkezi olan şehir.

Deniz seviyesinden 1505 m. yükseklikte, Savalan (Sabalan) dağ silsilesinin eteklerindeki platoda kurulmuştur. Burası ile İran-Azerbaycan Cumhuriyeti sınırı arasındaki mesafe 40 kilometredir, Hazar denizi sahiline kadarki mesafe ise 64 kilometreden fazladır. Bazı eski Arap kaynaklarında şehrin adı Erdübül şeklinde geçerken X. yüzyılda yazılmış Fars-

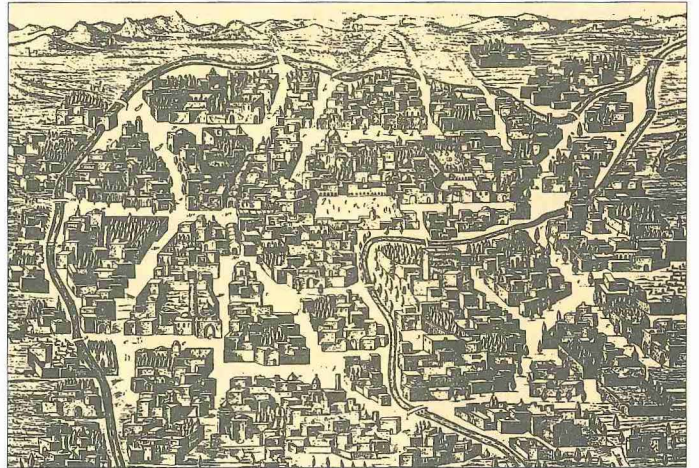
ça *Hudûdü'l-âlem*'de Erdevîl imlâsıyla kaydedilmiştir. Ortaçağ Arap ve Fars coğrafyacıları şehrin kuruluşunu Sâsânî Hükûmdarı II. Yazdicerd'in oğlu Firüz dönemine (459-484) kadar götürürler. İslâmî fetihlerden önce Sâsânî Devleti'ne katılan Azerbaycan hâkiminin (merzûbân) başşehri olan Erdebil, Hz. Ömer devrinde Azerbaycan valiliğine tayin edilen Huzeyfe b. Yemân'ın günlerce süren savaşta sonra yaptığı antlaşma ile fethedildi (642). Hz. Ali zamanında Azerbaycan valisi olan Eş'as b. Kays, halkının çoğunun müslüman olduğu Erdebil'e bazı Arap aşiretlerini de yerleştirerek burayı büyük bir şehir haline getirdi. Şehirde daha sonra genişletilen bir de cami yapıldı.

Erdebil'i İslâm tarihinde tanıtan en önemli olay, Bâbek'in liderliğinde gelişen Hürremiye hareketidir. 201'de (816) Arap hilâfeti aleyhinde bir ayaklanma şeklinde başlayan Hürremiye hareketinin merkezi Erdebil civarında bulunan dağlık bölgedeki köylerdi. İlk Arap tarihçileri, Bâbek'in halifeliğe karşı silâhlı mücadelesi sırasında onun Erdebil çevresindeki kaleleri tahrip ettiğini yazarlar. Bâbek isyanı bastırıldıktan sonra da Erdebil yine hilâfet aleyhindeki isyanların merkezi olmaya devam etti. Bâbek olayının ardından Azerbaycan hâkimi olan Afşin Haydar b. Kāvūs, kendi akrabalarından Mengü Çür'u vilâyetin âmili tayin etti. Erdebil'de oturan Mengü Çür'un Bâbek'e ait kalelerin birinde çok miktarda para ve mücevheratı halifefeden sakladığı, şehrin sâhib-i berîdi (posta reisi) Abdullah b. Abdurrahman tarafından Bağdat'a haber verilince Mengü'nün üzerine asker yollandı; Mengü Çür şehir yakınlarındaki kalelerden birine sığındı, ancak yakalanıp Bağdat'a gönderildi.

Arap hilâfetinin sarsıldığı dönemlerde, IX. yüzyılın sonlarında Erdebil Sâcoğulları'nın kurduğu emirliğin merkezi oldu. Erdebil'de kesilmiş ve bugüne ulaşmış ilk dirhem bu yıllara (286/899) aittir. Büyük Selçuklular devrinin sonlarında Erdebil ve çevresi Azerbaycan Atabegleri'ne tâbi bulunuyordu. Kaynaklarda belirtildiğine göre Erdebil X ve XII. yüzyıllarda iktisadî ve içtimâî bakımdan gelişmiş bir şehir durumundaydı. İstahrî, şehrin surları içinde narin bir kalesi olduğunu ve etrafında da ribât bulunduğunu yazar. Erdebil'de yaşayan zenaat erbabının imal ettiği başlıca eşyalar ağaçtan yapılmış kap kakak, halı, kumaş ve elbiseden ibaretti.

XIII. yüzyılın başlarında Erdebil şehri sakinleri birbiri ardınca iki facia yaşadı. 1209 veya 1210 yılında Gürcü ordusu Erdebil'e saldırarak yerli sultani katletti ve ailesini esir edip 12.000'e yakın müslümanı öldürdü. Ermeni ve Gürcü tarihçilerinin yazdığına göre şehir camiiine sığınan din adamları ve zenginler diri diri yakıldılar. Şehir on yıl kadar sonra da Moğol istilâsına uğradı. Moğollar'dan kaçıp 617'de (1220) Horasan'dan Erdebil'e sığınan Yâkût el-Hamevî, şehri terkettikten kısa bir süre sonra Moğollar'ın oraya da saldırdıklarını yazar. Şehri zapteden Moğollar burayı baştan başa yıkıp yıkarak büyük bir katliam yapmışlar, ancak şehir kısa zamanda yeniden kurulmuş ve Yâkût'a göre öncekinden daha mâmur hale gelmiştir.

Erdebil 697'de (1298), İlhanlı Gazan Mahmud Han'ın en yakın adamlarından biri olan Vezir Reşîdüddin'in oğullarından Emîr Muhammed'in valiliği döneminde Azerbaycan'ın en gelişmiş bölgelerinden biriydi. *Mektûbât-ı Reşîdüddîn*'de, bu sıralarda Erdebil'deki Şeyh

Erdebil'in XVIII. yüzyılın ortalarındaki durumunu gösteren bir gravür (A. Olearius, s. 460-461)